

STATISTIK & ANALYS

HÖGSKOLEVERKET
National Agency for Higher Education

Stig Forneng
2005-03-15

Överproduktion håller uppe utbildningsvolymen

Under 2004 ökade antalet studenter med 0,8 procent. Det är en stark nedväxling i tillväxt jämfört med föregående år då antalet studenter ökade med fyra procent. I stort oförändrad volym gäller även för den andra grenen i verksamheten vid universitet och högskolor, dvs. forskning och forskarutbildning. Det visar en sammanställning av årsredovisningarna från universitet och högskolor.

Att tillväxten i utbildningsvolymen vid universitet och högskolor avstannar är ett trendbrott efter femton år av i stort sett oavbruten ökning av antalet studenter vid universitet och högskolor.

Till bilden hör också att utbildningsvolymen hålls uppe genom att universitet och högskolor ger plats för fler studenter än riksdagen har avsatt resurser för. Totalt överskred universitet och högskolor det tak för antalet studenter som riksdagen sätter med fem procent. Utan denna "överproduktion" skulle studenttalen ha fallit under 2004.

Den stora utbildningsvolymen, relativt de resurser riksdagen ställer till förfogande, är en orsak till att många lärosäten redovisar underskott i sina resultat för 2004. Totalt handlar det om underskott på drygt 440 miljoner kronor, eller en procent av den totala omslutningen.

Det ekonomiska utfallet är dock väsentligt bättre än vad lärosätena befarade i de delårsrapporter som lämnades i augusti. Då pekade prognoserna för hela 2004 mot ett samlat underskott inom sektorn på cirka 800 miljoner kronor.

Två tredjedelar av lärosätena visar underskott

Totalt visar 25 av 38 lärosäten underskott i verksamheten för 2004, dvs. ungefär två tredjedelar av lärosätena. I några fall – det gäller Blekinge tekniska högskola, Mittuniversitetet och Södertörns högskola – har det dock krävts kapitaltillskott från regeringen för att föra upp resultatet på plussidan. Det handlar om tillsammans knappt 60 miljoner kronor för att täcka "omstruktureringskostnader" och liknande.

I allmänhet är lärosätenas underskott små. Ett undantag är Lunds universitet som för 2004 har ett underskott som uppgår till cirka fyra procent av omslutningen. I detta underskott ingår dock kostnader av engångskaraktär av vilka en del är hänförliga till tiden före 2004. För övriga lärosäten rör sig avvikelserna från ett nollresultat inom en marginal från minus två till plus två procent av omslutningen. För de lärosäten som redovisar ett underskott i verksamheten under 2004 täcks underskotten av tidigare års samlade överskott. Enda undantag är Högskolan på

Gotland som genom årets minusresultat lägger ytterligare ett minus till tidigare års negativa kapital.

De många minusresultaten under 2004 innebär att lärosätenas samlade överskott (dvs. summan av de balanserade kapitalförändringarna tidigare år och kapitalförändringen år 2004) har minskat till knappt 2,9 miljarder kronor vid början av 2005. Det är 6,5 procent av den totala omslutningen vid universitet och högskolor.

Till detta samlade överskott kan läggas "lagrade" prestationer inom grundutbildningen till ett värde av drygt 900 miljoner kronor. (Ett lärosäte som redovisar fler helårsstudenter och helårsprestationer än vad som ryms inom det anslagsbelopp riksdagen har avsatt för lärosätet har möjlighet att spara prestationer motsvarande tio procent av takbeloppet till kommande år för att tillgodoräkna sig dem om lärosätet då inte når upp till sitt takbelopp.)

De många överskridna takbeloppen år 2004 innebär att nästan hälften av lärosätena nu har prestationer motsvarande tio procent av takbeloppen sparade inför kommande år.

Minskade resurser per student

Överproduktionen i grundutbildningen innebär att kostnaderna per student har minskat under 2004. I den meningen har verksamheten således blivit effektivare. Men den minskade resursinsatsen innebär också fler studenter per lärare, vilket kan vara ett hot mot kvaliteten i verksamheten.

Minus för teknik och naturvetenskap

För teknik och naturvetenskap visar resultatet för år 2004 en minskning med 3,5 procent i antalet studenter jämfört med år 2003. Även detta är ett trendbrott efter den utveckling som under de senaste tio åren har inneburit att antalet studenter inom teknik och naturvetenskap har fördubblats. Andelen teknik och naturvetenskap av hela utbildningsvolymen vid universitet och högskolor är dock fortfarande 30 procent.

Variationen mellan lärosätena är stor när det gäller förändringen i antal studenter inom teknik och naturvetenskap. Det gäller särskilt inom det tekniska området där utvecklingen bland annat hänger samman med hur långt lärosätet har kommit i rationaliseringen av högskoleingenjörsutbildningen efter expansionen under nittio-talet, som på många håll ledde till ett överutbud av platser i olika program- och kursalternativ.

Ekonomiskt resultat samt grundutbildningsvolym år 2004 enligt lärosätens årsredovisningar

Lärosäte	Organisationen totalt		Tillväxt 2004, %	Grundutbildningen			Helårsstudenter		
	Resultat, milj kr	Omslutning, milj kr		Tak- belopp, milj kr	Utfall, milj kr	Utfall % (av tak)	2003	2004	För- ändring, %
Universitet									
Uppsala universitet	-25,8	4 040	4,0	1 114	1 120	0,6	20 860	21 544	3,3
Lund	-220,4	5 043	1,7	1 421	1 510	6,3	26 776	27 822	3,9
Göteborg	11,8	4 101	2,4	1 396	1 500	7,5	25 954	25 755	-0,8
Stockholm	-6,5	2 701	0,1	854	911	6,6	23 536	23 188	-1,5
Umeå	-57,8	2 874	4,6	986	994	0,8	16 140	16 459	2,0
Linköping	1,5	2 470	0,8	1 087	1 114	2,5	18 159	18 428	1,5
Karolinska institutet	-50,2	3 781	3,9	482	535	10,9	5 309	5 904	11,2
KTH	-5,5	2 738	-0,1	878	876	-0,2	12 255	12 642	3,2
Chalmers	-45,2	2 203	2,9	615	640	4,2	8 833	8 607	-2,6
Luleå	17,6	1 189	-1,2	534	551	3,2	8 093	8 288	2,4
SLU*	-6,9	2 209	-1,6				3 462	3 341	-3,5
Karlstad	-4,3	793	3,2	445	472	5,9	8 400	8 754	4,2
Mittuniversitetet	30,1	795	1,7	415	447	7,6	8 124	8 170	0,6
Växjö	-9,4	683	8,9	375	427	13,8	8 895	8 493	-4,5
Örebro	-24,8	852	2,6	515	564	9,6	9 594	9 803	2,2
Summa	-395,9	36 473	2,1	11 117	11 662	4,9	204 390	207 198	1,4
Högskolor									
Blekinge tekn högsk	2,5	378	0,1	201	191	-4,9	2 846	3 130	10,0
Borås	0,2	425	-1,2	324	340	4,9	5 932	5 364	-9,6
Dalarna	0,1	414	-5,7	317	305	-4,0	5 947	5 251	-11,7
Gotland	-3,2	153	9,5	88	91	3,1	1 761	1 973	12,0
Gävle	-6,5	486	0,8	331	339	2,3	6 336	6 322	-0,2
Halmstad	-5,7	361	2,0	258	274	6,0	5 330	5 432	1,9
Jönköping	12,9	558	4,0	365	399	9,1	7 315	7 175	-1,9
Kalmar	-9,6	594	5,4	356	387	8,7	6 493	6 536	0,7
Kristianstad	-8,1	378	5,4	288	307	6,6	5 382	5 640	4,8
Skövde	-4,8	302	-0,8	235	267	13,5	4 091	4 351	6,4
Trollhättan/Uddevalla	5,4	317	-2,5	241	240	-0,2	4 755	4 448	-6,5
Idrottshögskolan	-1,6	87	13,6	44	49	11,3	414	450	8,7
Lärarhögskolan	-13,8	579	7,6	388	399	2,8	7 244	6 970	-3,8
Malmö	-24,7	914	5,2	587	636	8,4	11 432	10 988	-3,9
Mälardalen	15,2	689	3,9	509	525	3,3	8 566	8 873	3,6
Södertörn	3,0	505	2,7	224	265	18,1	6 689	7 128	6,6
Summa	-38,9	7 139	2,8	4 757	5 013	5,4	90 533	90 031	-0,6
Konstnärliga högskolor									
Danshögskolan	0,0	36,6	5,3	27	35	32,6	111	137	23,4
Dramatiska institutet	3,4	85,0	7,9	74	70	-5,0	163	153	-6,1
Konstfack	-11,9	145,1	18,4	117	122	4,0	589	618	4,9
Konsthögskolan	-0,6	62,0	-1,9	53	56	5,3	217	216	-0,5
Musikhögskolan	3,9	141,9	3,5	101	101	-0,4	595	586	-1,5
Operahögskolan	-1,1	23,0	-6,0	16	15	-0,5	38	37	-2,6
Teaterhögskolan	-0,5	30,7	-0,7	26	26	1,0	68,0	69	1,5
Summa konstnärliga	-6,7	524,4	6,6	413	426	3,0	1 781	1 816	2,0
Totalt	-441,4	44 136,7	2,2	16 288	17 101	5,0	296 704,0	299 045	0,8

* Takbelopp förekommer inte för Sveriges lantbruksuniversitet.